

Fazakas Attila: A papi hivatásra készülők képzése

a korai Egyházban (2024. január 8.)

Sajnos az üldözések korában az Egyháznak nincs akkora nyugalma, hogy zavartalanul tudná nevelni a növendékeket. Ekkoriban kevés olyan szent szolgálattevő van, aki csak a pappal foglalkozik, s ezek is sok esetben olyan férfiak, akiknek más szakmájuk is van, amiből meg tudnak élni. Ebben a korban a vértanúk vérében nevelődnek a leendő papok és püspökök.

A katakombákban a közösséget vezető püspök a közösség bizalmát élvezi, itt tanítja a hitigazságokra a gyermekeket és a rájuk bízott jelölteket. Utóbbiak a közösségen belül szociális, segítő munkát is végeznek, nem csak lelki feladataik vannak. A katakombákban élő közösség tagjai belenevelődnek a hitbe, hiszen látják, hogy a püspök és a papok hogyan tevékenykednek.

A jelöltek a püspöknél laknak, aki nekik mesterük és tanítójuk, némely esetben még példaképük is. Jelen vannak a jelöltek a szent liturgia végzésénél is (sőt, segítenek ebben a püspöknek), mindennap szentmisén vesznek részt és szentáldozáshoz járulnak. Szociális téren is támogatják a püspököt: elkísérik betegek látogatására, börtönben raboskodó hittestvérekhez, és látják, hogy ilyenkor a püspök milyen lelkülettel van az elesettek irányában. Ide is elviszi a püspök az Oltáriszentséget, és ha lehetőség van rá, akár a szent liturgiát is bemutatja. Jelen van a katekumenek oktatásán, hiszen bizonyos értelemben ő is az, különösen az Egyház életének ebben a korai szakaszában. Megjelenik a vértanúk kivégzésénél is, majd segít az eltemetésükben. A temetések alkalmából ereklyéket is hoz, amelyek felett a katakombákban szentáldozatot mutat be.

A konstantini fordulat után Egyházunk életében eljön a szabadság, és ekkor már világossá válik, hogy szükség van a papnevelés intézményes formájának megszervezésére, ami az egész Egyházon belül egységes. Ezért alakulnak ki olyan kateketikai iskolák, mint az alexandriai, a cezárei, a jeruzsálemi, az edessai vagy az antióchiai, ahol az egyházi életre, de különösen a krisztusi hitigazságokra oktatják a jelölteket. Azt is mondhatnánk, hogy ezek a kateketikai iskolák Egyházunk első főiskolái. Az elméleti hitigazságokat itt sajátítják el, a gyakorlati képzést, vagyis a lelki felkészültséget pedig az iskolához közeli kolostorban vagy egy remete mellett. Láthatjuk, hogy adott az elméleti képzés, amihez társul a lelki képzés. E kettő összhangjából alakul meg a mai értelemben vett szemináriumi modell. Az összekapcsolást először Vercelli Szent Özséb püspök teszi meg, azonban a klasszikus értelemben vett szeminárium megalapítójának Szent Ágostont tartják.

Az előbb felsoroltak közül az alexandriai iskola a legrégebbi, hiszen Szent Jeromos

tanúsága szerint ebben az iskolában a szent tudományokat is előadják. Ugyanitt matematikát is tanítanak, de csak azért, hogy az egyházi ünnepek sorrendjét pontosan ki tudják számolni. Ebben az iskolában ismerkedik meg a sztoikus Pantaeneus a kereszténységgel, majd lesz kereszténnyé és az iskola tanárává. (Alexandriai Szent Kelemen külön büszkeségének tartotta, hogy ennek a nagy embernek lehetett a tanítványa.) De itt tanít Szent Kelemen, Origenész és Aeropagita Dénes. Ezt az iskolát klasszikus értelemben kateketikai iskolának szokták hívni, azonban erről tévedés lenne úgy gondolkodni, hogy ez egy olyan hely, ahol valamilyen fajta hitoktatás folyik, hiszen ez az intézmény igazi főiskola, ahol például bölcseletet, retorikát, számtant és nyelvtant is oktatnak. Az iskola főtárgyai pedig a mai értelemben vett biblikus tudományok. Ahogy azt Szent Kelemen és Origenész leírja: a Szentírás könyveinek magyarázása.

Ebben a korban találunk már teológiai tankönyveket is, amelyekben az Aeropagita Dénesnek tulajdonított iratok szerzőjének egyik tanítványa kérésére összeállítják, hogy egy papnak milyen teológiai és aszketikus ismeretekre van szüksége a szent rend elnyeréséhez. Ezekből az iratokból az is kiderül, hogy a teológiai tanulmányok közé már ebben a korban is bekapcsolják a filozófiát, azonban a fő hangsúly az aszketikus teológiai elemeken van.

Ez idő tájt úgy valósul meg a papnevelés, hogy a jelölt a katekumen iskolában tanulja meg az alapvető hitigazságokat, majd serdülőkorában valamelyik aszketáriumban tanul, és ha még ezután is érez isteni elhívást a papságra, akkor elmegy egy olyan városba, ahol püspök székel, és ahol van teológiai képzés, hogy ennek elvégzése után a szent rendben részesülhessen. Ez egy végtelenül fontos modell, hiszen látni fogjuk, hogy később hogyan érvényesül a kis és nagy szemináriumok kapcsolatában.

Sok akkori szent életében megfigyelhető, hogy mennyire fontos a lelki nevelés is, amit akár egy kolostorban vagy a pusztában találnak meg. Szent Atanáz Egyiptom pusztáiban töltekezik, Szent Vazul és Nazianzi Szent Gergely Pontus vadonjában él remeteéletet, Szent Efrém és Aranyszájú Szent János Szíriában, Szent Jeromos pedig Betlehemben, egy barlangban. Ezek a nagy szentek isteni gondolataikat az Istennel eltöltött magányban találják meg. Érzik, hogy a papképzés az előbb említett két pilléren keresztül kell hogy megvalósuljon, vagyis a papnak a tudományt és az életszentséget kell megtanulnia.

Szent Ágoston életében látjuk, hogy miután megtér, három évet él szülővárosában magányban (egy-két barátja társaságában), ahol az ima, az elmélkedés a keresztény önmegtagadás, az írás, az olvasás és a keresztény hit tanulmányozása az elfoglaltságuk. 391-ben, miután Valér püspök pappá szenteli Szent Ágostont, ő azt kéri, hogy mielőtt megkezdí papi működését, még egy évet teljes magányban tölthessen el. 392-ben Hippóba költözve meg is kezdí papi működését. Ennek során folytatni kívánja azt az életmódot, amit még a papszentelés előtti időszakban

több társával együtt megélt, ezért Valér püspök olyan házat biztosít számára, amiben mindezt megvalósíthatja. Itt él tehát pár barátjával teljes vagyonközösségben, imádságban, a szent tanulmányokat olvasva és a keresztény erényeket megélve.

Amint Hippó püspöke lesz, legnagyobb feladata az, hogy papjait nevelje és a jelölteket a lehető legjobban felkészítse a papi pályára. Saját életéből tudja, hogy mindezt a kolostori élethez hasonló nevelésen keresztül lehet megvalósítani. Ezt az életmódot nemcsak a papjelöltekkel, hanem a papsággal is meg akarja kedveltetni. A püspök háza egy nagy szemináriummal alakul – ahogy szent Ágoston mondta: monasztériummá. Aki ennek az életformának nem akar eleget tenni, azt nem is szenteli pappá. Azonban később ebből az előírásból annyiban enged, hogy azokat a papokat, akik nem kívánnak ebben a rendszerben élni, nem tiltja el a papi tevékenységtől.

Hogyan is néz ki Szent Ágoston első szemináriuma? A püspök házában laknak nemcsak a jelöltek, hanem a papok és a diakónusok is. Teljes vagyonközösségben élnek, hiszen a szerzetesi szegénység az ágostoni szeminárium első pillére. A szeminárium épületében teljes klauzúra van, vagyis az lakókon kívül más nem járhat be. Ezt Szent Ágoston annyira komolyan veszi, hogy még saját édestestvérét, Possidiust sem engedi be a szemináriumba. Ezt azért teszi, hogy a papságot és a jelölteket teljesen távol tartsa a gyanú árnyékától, hiszen ahogy Szent Ágoston fogalmazott: a papnak és a jelöltnek nemcsak a lelkére, hanem a saját jó hírére is tekintettel kell lennie. Mindezzel Szent Ágoston a papságot és a növendékeket meg akarja óvni az érzékies kísértésektől. Jól ismeri az emberi természetet, ezért tudja, hogyha a papok és a jelöltek meg akarják őrizni a lelki tisztaságot, akkor minden bűnre csábító alkalomtól távol kell magukat tartani. Ha Szent Ágostonnak mégis olyan elintéznivalója akad, amit nőknél kell megtegyen, akkor egy-két klerikust visz magával, és ugyanezt kívánja meg a többi tagtól is.¹

A szemináriumban az étkezés közös, szerény asztallal. Húst csak a vendégek és a betegek miatt esznek.² Érdekes, hogy a kor elvárásai miatt bor mégis mindig van a szegényes asztalon is, de Szent Ágoston megszabja, hogy ki mennyit fogyaszthat belőle, vagyis mindenkitől megköveteli a mértékletességet. Ezzel is az eretnekek ellen akar tanítani, akik a bort tisztátalannak tartják.³ Az étkezések idején tilos egymásról beszélni, mai szóval élve pletykálkodni, csak teológiai eszmecserék színhelye lehet a terített asztal. Olykor az étkezések alatt különböző teológiai művekből olvasnak fel.

A szeminárium vezetője és egyben a papság nevelője maga Szent Ágoston. Különösen

---

¹ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, London, 1919., cap. 26.

² *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, London, 1919., cap. 22.

³ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, London, 1919., cap. 22.

elvárja a nevelésben, hogy már a beszéd is az evangélium szellemében történjen, ezután a felebaráti szeretetre igyekszik nevelni a jelölteket.⁴ A legnagyobb hangsúlyt az imára fekteti. Sok esetben figyelmezteti is a papságot és a jelölteket az ima fontosságára, és ezt nem csupán szóban teszi meg, hanem – amikor csak lehetősége van – együtt imádkozik velük.⁵

Szent Ágoston nagyon kedves foglalkozása a papság és a növendékek tudományos teológiára tanítása, melynek során nemcsak a hittitokkal ismerteti meg őket, hanem a Szentírás tudományával is, vagyis a Szentírást magyarázza és értelmezi számukra. Az egezetikai, aszketikus, dogmatikus munkák ennek a ténynek köszönhetik létrejöttüket.

Szent Ágoston felsorolja azokat a könyveket is, amelyeknek ismerete nélkülözhetetlen úgy a papság, mint a jelöltek életében: sacramentarium, lectionarium, anti-phonarium, penitentiale (vagyis gyóntatási kézikönyv), psalterium (vagyis zsoltároskönyv), továbbá úgy a vasárnapi, mint az ünnepnapok homíliák gyűjteménye.

A szentelési korhatárt huszonöt és harminc év közötti időszakban határozza meg.

*De ordine*⁶ könyvében ismerteti első szemináriumának módszerét. Először az írást és az olvasást tanítja meg a jelöltnek, majd a nyelvtant kell megismernie, utána a retorikát és a dialektikát. Ez lehetővé teszi, hogy a szellem egy nagyobb látókörre vágyjon. Ezt a szépséget a zene, a geometria és az asztronómia tárgyain keresztül kívánja tökéletesíteni. Mindezek után a szellem önmagát akarja megismerni, ebben segít neki a filozófia és a teológia.

A papokkal is nagyon szoros kapcsolatot ápol, hiszen a nagyobb dolgokat megbeszéli velük, sőt előhossa a nehéz egyházi ügyeket is, hogy közösen megtanácskozva döntésre tudjanak jutni, ezzel növelve a lelkipásztorok bölcsességét is. A beszédeit nemcsak előadja, hanem meg is magyarázza papjainak, de nemcsak a hitigazságokat, hanem a retorikai módszereket is. Vagyis azt mondhatjuk, hogy a szent ágostoni első szemináriumban nemcsak a tudományos képzés van jelen, hanem a gyakorlati is, ami lehetővé teszi, hogy a lelkipásztor – amikor éles helyzetben találja magát – sokkal inkább jó döntést tudjon hozni.⁷

A képzéshez hozzájárulnak még Szent Ágoston vitái a különböző eretnekekkel. Ezekre papjait is magával viszi, hogy a vitákból tanuljanak úgy tudományos teológiát, mint retorikát. De ezáltal tanulják meg a papok az egyházas szellemet is.⁸

Abban a korban nagy kincs volt a könyv, de szent Ágoston ezt is megteremti első szemináriumában. A könyveket a ház lakói szabadon használhatják és olvashatják. Sokan ezen

---

⁴ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, London, 1919., cap. 25.

⁵ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, London, 1919., cap. 25., 28., 29., 31.

⁶ *Augustine de Hippo*, Ordine, South Bend, Indiana, St. Augustine's Press, 2007

⁷ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 25., London, 1919

⁸ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 17., London, 1919

könyveket a szemináriumi évek alatt le is másolják, hogy majd a lelkipásztori életben, amikor ezek már nem lesznek számukra elérhetőek, mégis hasznukat tudják venni.⁹ A könyvtárban a Szentírás összes könyveivel együtt megvannak a tartományi zsinatok határozatai, az egyházatyák munkái, Szent Ágoston levelei, klasszikus görög és latin írások, de még az eretnekek írásai is.

Az anyagi ügyeket a bizonyított klerikusok végzik, ezzel Szent Ágoston nem foglalkozik.¹⁰

A lelki nevelésben nagy gondot fordít a lelkiismeret és a pozitív értelemben vett papi önérték fejlesztésére. Azt tartja, hogy ezek nélkül (bármilyen szigorú is a felügyelet) nem érhető el semmi. Ám ha úgy a lelkiismeret, mint a papi önérték ki van fejlődve, akkor nincs szükség semmilyen felügyeletre. És az ágostoni szemináriumban nincs is ilyen, hiszen megbízik papjaiban, szavukban nem kételkedik. Sőt, a szemináriumból minden felügyelet és kémkedés teljesen száműzve van.¹¹

A klérus és a jelöltek sem szent emberek, csak törekednek rá. Ezért előfordul, hogy hibákat és gyarlóságokat követnek el. Ilyen esetben Szent Ágoston az irgalmas Jézus szeretetét képviseli, de ez nem zárja ki, hogy komoly intésekkel igyekezzen az eltévedteket segíteni. Azt kéri, hogy mindenki bátran tárja fel hibáit, gyarlóságait, és bűneit, mert csak ezen keresztül lehet belőlük meggyógyulni.¹²

Szent Ágoston korában nagy bűn volt az esküdözés (valamiért abban az időben nagyon sokan esküdöztek). Hogy a papságot és a jelölteket ettől a büntől megszabadítsa, még akkor is büntetést ró ki rájuk, ha csak véletlenül esküdöznek. A büntetés is sokatmondó: az étkezésnél egy pohárral kevesebb bort kapnak.¹³

A felszentelést nagyon komolyan veszi. Nemcsak nagy fontosságú dolognak tartja, hanem kellő ünnepélyességgel (a közösséggel és a papokkal) meg is ünnepli. A felszentelésben a közösségnek is szerepe van, hiszen a szentelés előtt Szent Ágoston mindig megkérdezi a közösség tagjait a szentelendő személyéről, akit a közösség az adott szertartások alkalmából megfigyelhetett és kellően meg is ismerhetett.

Szent Ágoston szemináriumának eszménye meghozza a kívánt eredményt, hiszen az itt nevelkedők tudományokban, teológiában képzeteké, lelkiekben erős személyiségű papokká formálódnak, akik a képző papság révén a gyakorlatba is betekintést nyernek. Abban az időben a jelöltek száma nem apad, hanem inkább gyarapodik. Az előbb vázolt tények a szomszédos

---

⁹ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 17., 31., London, 1919

¹⁰ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 24., London, 1919

¹¹ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 24. Sermo 354 s.

Augustini de vita et moribus clericorum, London, 1919

¹² *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 25., London, 1919

¹³ *Sancti Augustini vita scripta a possidio episcopo*, cap. 25., London, 1919

egyházmegye püspökeinek is feltűnnek. Ők az ágostoni szemináriumban nevelkedett papokból kérnek egyházmegyéjük számára, akik később nemcsak közösségvezetők, hanem püspökök is lesznek. Így hamar elterjed Szent Ágoston eszménye, szemináriumának modellje, hiszen az onnan kikerülő püspökök fontosnak tartják, hogy egyházmegyéjükben is hasonló szemináriumokat alapítsanak abban a szellemben, amiben ők is nevelkedtek.